

ТЕМА 2. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК, СУЧАСНІ НАПРЯМИ БІЗНЕСЕТИКИ ТА ЕТИКЕТУ.

Питання:

- ✓ *історичний розвиток професійної етики*
- ✓ *особливості генези української професійної етики*
- ✓ *сучасні напрями бізнесетики та етикету*

Слово «етика» (грецьке ethical, від ethos – звичай, норів, характер) зазвичай вживається у двох сенсах. З одного боку етика – це область знання, наукова дисципліна, вивчає мораль, моральність, їх виникнення, динаміку, чинники та зміни. З іншого боку, під етикою розуміється сама сукупність моральних правив у тій чи іншій сфері поведінки людини чи організації. Як позначення особливої області знання цей термін запусив у вжиток Аристотель.

Поняттям «етос» позначають узгоджені правил і зразки життєвого поведінки, уклад, стиль життя будь-якого людські спільноти (стану, професійної групи, соціального шару, покоління тощо) і навіть орієнтацію будь-якої культури, прийняту у ній ієрархію цінностей.

Безпосередній зв'язок етики з життєвою практикою добре простежується у сфері, так званої професійної етики, що дає систему моральних вимог до професійної діяльності. Однією з видів професійної етики є етика ділових відносин. Вона порівняно пізня з урахуванням загальної трудовий моралі. Натомість, основне місце у етики ділових відносин займає етика бізнесу (підприємництва).

Вона містить у собі етику менеджменту (управлінську етику), етику ділового спілкування, етику поведінки та ін. Існує два основних погляди на співвідношення загальнолюдських етичних принципів, і етики бізнесу:

1) правила звичайної моралі до бізнесу не ставляться, або залежать меншою мірою. Ця думка відповідає концепції з так званого етичного релятивізму, за якою кожній референтній групі (тобто, групі людей, на думку

яких про свою поведінку, орієнтується даний суб'єкт) характерні свої особливі етичні норми;

2) етика бізнесу полягає в загальних універсальних етичних нормах (бути чесним, не зашкодити, дотримуватися даного слова тощо), які конкретизують-ся з урахуванням специфічної соціальної ролі бізнесу у суспільстві.

Теоретично правильнішою вважається друга думка. Система і правила, затверджені зараз у світовому бізнесі, не виникли в готовому вигляді. Вона складалася протягом тривалого історичного періоду, з розвитком цивілізації, з урахуванням ненавмисного прямування людей певним традиціям та звичаям.

Первинні основи професійної етики було закладено під час розквіту античних цивілізацій. Звідти беруть своє керівництво, наприклад, професійна клятва Гіппократа, правила і норми торгівлі, зокрема – (що особливо важливо задля ситуації у вітчизняному бізнесі) уявлення про важливість дотримання договорів.

Однак у світі людини античної і середньовічної культур, заснованих на виключно насильницькому примусу людини до продуктивної праці, мало місце уявлення про зв'язок між власністю і багатством. Тому вони мислилися як окремі, навіть протилежні елементи людського життя.

Про класовий характер етики у сфері праці свідчить написана в першій третині II століття до н.е. християнська біблійна книга «Мудрість Ісуса, сина Сираха», в якій є наука про те, як слід ставитися до раба: «корм, палиця і тягар – для осла, його хліб, покарання і справа – для раба. Займай раба роботою і будеш мати спокій; ослаб руки йому – і він буде шукати свободи».

У Древній Греції фізична праця по цінності і значущості знаходився на самій нижній оцінці. А у феодальному суспільстві релігія розглядала працю як покарання за первородний гріх, а рай представлявся як вічне життя без праці. При капіталізмі відчуження робітників від засобів виробництва і результатів праці породжувало два типи моральності: – хижацький –

грабіжницький капіталістичний; – колективістський – звільненський робітничого класу, розповсюджуваний і на сферу праці.

Про це пише Ф. Енгельс: «... кожен клас і навіть професія мають свою мораль». Ті ситуації, в яких виявляються люди в процесі виконання своїх професійних завдань, роблять сильний вплив на формування професійної етики.

У процесі праці між людьми складаються певні моральні відносини. У них є ряд елементів, притаманних усім видам професійної етики.

По-перше, це відношення до суспільної праці, до учасників трудового процесу.

По-друге, це ті моральні відносини, які виникають в області безпосереднього зіткнення інтересів професійних груп один з одним і суспільством.

Професійна етика не є наслідком нерівності у ступені моральності різних професійних груп. Проблеми етики бізнесу мають так само давню історію, як і підприємництво. Проте особливої гостроти вони набули у наш час, коли ринок дуже змінився, з жорстокої стала найжорсткішою конкуренція.

Зараз в усьому світі питання етики ділових відносин широко досліджуються, і служать предметом наукових дискусій ще й форумів, вивчаються у багатьох вищих і середніх навчальних закладів, які забезпечують підготовку кадрів на ринку праці. Р. Форд вважав, що щастя і добробут добуваються лише чесною роботою.

Суть фордівської економічної етики у цьому, що вироблений продукт не просто реалізована «ділова теорія», а «щось більше» – теорія, мета якої створити зі світу речей джерело радощів. Сила й престижний автомобіль, гроші й майно корисні лише доти, оскільки вони сприяють життєвій свободі.

Етико-економічні установки Форда мають практичне значення й у наш час. Сукупність норм поведінки підприємця, вимоги, запропоновані культур-

ним суспільством для її стилю роботи, характеру спілкування між учасниками бізнесу, їх соціальному вигляді і є економічна етика.

Економічна етика – адаптовані до практичних потреб бізнесмена відомості про етичні поняття, про моральні вимоги до стилю праці та вигляд ділової людини. Етика ведення переговорів із партнерами, етика складання документації, використання етичних методів конкуренції. Економічна етика включає у себе діловий етикет, що формується під впливом традицій і суворо визначених сформованих історичних умов конкретної країни.

Розвиток етичних норм бізнесу в Україні має свої особливості, що пояснюється специфікою історичного шляху, пройденого нашою державою.

Розглядаючи історію європейської цивілізації, П.Я. Чаадаєв відзначав, що «крім загального всім обличчя, кожний з народів цих має свої особливі риси, але все це корениться в історії й у традиціях і становить спадкове майно цих народів». Особливість України полягала в тому, що той загальний шлях розвитку, що для інших країн полегшувався інтенсивним обміном традицій, вона час-то проходила поодиночі.

Основи українських норм економічного поведіння складаються в період становлення Київського царства (XV – початок XVI ст.), коли київські князі реально усвідомили роль підприємництва для розвитку держави.

Піднесенню Києва деякою мірою сприяла політика залучення робочого населення – всім бажаючим було дозволено селитися на берегах Дніпра, майстри надовго звільнялися від сплати всяких податків. Розвиток ремесл з'явився основою економічного посилення Київського царства, передумовою до розширення внутрішньої й зовнішньої торгівлі, до виникнення нової верстви підприємців-купців.

При цьому сильна централізація влади й посилення відчуженості від Заходу сприяли формуванню в поведінні киян, у тому числі київських купців, підозрливості до іноземців; звичку діяти «усім миром », схильності будувати на обмані торговельні відносини із чужими, слабкої поваги до

«букви закону ». Із середини XVII ст. починається швидке розширення торговельних зв'язків Києва.

У міру включення у світову торгівлю відбувається поступове засвоєння загальних традицій, що стосуються приватної власності, договорів, обміну, торгівлі, конкуренції, прибутку. Перший поштовх до правового оформлення західних традицій дали реформи Петра I, а саме спроби здійснення державного контролю за якістю товарів, надання пільг і заступництва торговельним людям. Зросла взаємна довіра між підприємцями й державою це сприяло прояву й закріпленню нових рис ділових відносин.